

ARHEOLOGIE

RAPORT DE SĂPĂTURĂ POIANA CIREȘULUI (PIATRA NEAMȚ) - CAMPANIA 2003 -

Așezarea paleolitică de la Poiana Cireșului este situată în estul României, la 4 km vest de orașul Piatra Neamț. Până în prezent, este singurul sit paleolitic descoperit pe malul stâng al râului Bistrița. Primele cercetări arheologice au fost întreprinse în 1963 de C. Scorpan. Au urmat câteva sondaje, efectuate de Viorel Căpitanu, în 1968 și de Maria Bitiri-Ciortescu și Roxana Dobrescu, în 1989. Din datele publicate în urma acestor cercetări, a rezultat o imagine superficială a locuirii paleolitice, având în vedere că adâncimea atinsă a fost doar de 1,50 m, în condițiile în care partea superioară a profilului stratigrafic este deranjată. Începând cu anul 1998, pe parcursul a patru campanii arheologice (1998, 2001, 2002, 2003), așezarea de la Poiana Cireșului - Piatra Neamț a fost cercetată de un colectiv condus de prof. univ. dr. Marin Cârciumar. În urma acestor cercetări arheologice, a fost pus în evidență un bogat nivel cultural gravetian, aflat între 1,50-2 m adâncime și un altul, despărțit de primul printr-un steril și aflat la o adâncime de 3,50-3,70 m, aparținând, se pare, unei tradiții culturale mai vechi. Materialul litic din primul nivel a fost studiat de Geraldine Lucas, de la Universitatea din Bordeaux. Materialul osteologic este foarte bogat, cu predominanța resturilor de ren. Studiul acestuia a permis identificarea unor obiecte de artă mobilieră, unice pentru Paleoliticul de pe teritoriul României.

În campania 2003, s-a deschis secțiunea V (3/3 m), plasată la N de secțiunea I (1998), de care este despărțită de un martor de 50 cm, și la est de secțiunea III (2001), de care este despărțită de un martor de 30 cm; caroiajul a fost fixat la 1 m față de punctul 0, iar carourile numerotate A1-C3. Astfel plasată, secțiunea V completează cercetarea zonei sitului care demonstrase, în anii anteriori, o densitate remarcabilă de material arheologic.

Stratigrafia geologică, deja prezentată pe larg în rapoartele anterioare, a rămas neschimbată, cu excepția unor perturbări stratigrafice (pene de gheață) care afectează pe alocuri stratul de cultură gravettian.

În ceea ce privește succesiunea depozitelor arheologice, și campania din anul acesta întărește ideea că partea superioară a depozitului (0,5 m de la suprafața actuală a solului) conține materiale neolitice și paleolitice amestecate. Stau mărturie diferențele de materie primă și tehnologie, materialul litic atribuit unei tradiții neolitice (lame și așchii masive) fiind realizat preponderent din silicolit. Reamintim că în anii anteriori s-au descoperit câteva topoare șlefuite, realizate din același material - piesele recuperate în acest an putând proveni de la prepararea inițială, prin cioplire, a suporturilor.

Un argument puternic îl reprezintă însă descoperirea - în extremitatea vestică a secțiunii noastre (carourile B1 și C1) - a resturilor unei locuințe neolitice (o podea, chirpic puternic degradat, lemn carbonizat și fragmente ceramice și litice), la adâncimea de 0,95 m, deci mult sub stratul cu material arheologic amestecat, care ajunge doar la 0,5 m; amintim că, în campania din 2001, s-au recuperat, din secțiunea imediat învecinată (III), mai multe fragmente ceramice, exact la aceeași adâncime relativă. Cum analiza realizată de dl. Gh. Dumitroaia în 2001 le atribuia culturii Criș, considerăm că și resturile structurii neolitice descoperite de noi în acest an pot fi atribuite aceluiași orizont cultural și

cronologic. Ceea ce ne apare ca esențial este faptul că respectiva structură neolitică nu pare să fi fost realizată în urma unei excavări - și nici o perturbare stratigrafică de origine geologică nu apare în profil; în consecință, descoperirea ei poate pune în discuție cronologia întregii părți superioare a depozitului de aici, considerat, ca de altfel în toate siturile paleolitice de pe Valea Bistriței, ca fiind de vârstă pleistocenă. Această posibilitate trebuie luată serios în calcul, mai ales pentru că presupune o severă spălare a depozitelor pleistocene subiacente, cu importante consecințe în privința încadrării geocronologice a materialului paleolitic. Observațiile paleopedologice și cele palinologice rămân să clarifice această problemă.

Ca și în campaniile anterioare, densitatea materialului litic și osteologic este remarcabilă în întreaga secțiune, cu aglomerări masive de material osteologic și resturi de combustie diseminate. S-au prelevat 7 eșantioane de cărbune pentru datări radiocarbon AMS, din diferite puncte ale secțiunii și de la diferite adâncimi, în interiorul nivelului de concentrare a materialului gravettian (1.80-2.10 m). Aglomerarea de material litic și faunistic este completată de prezența a 6 pietre masive, foarte probabil parte a unei structuri de locuire distruse. Interesantă, în campania din acest an, este apariția, în cadrul materialului osteologic, a două fragmente de corn, prea puțin prezent deocamdată în campaniile anterioare, a unor oase de bovide masive, ca și a unor lame și așchii din agat, care măresc spectrul - și așa foarte larg - al surselor de materie primă. În această ultimă privință, cercetarea în amonte a văii micului afluent al Bistriței, Doamna, nu a condus la descoperirea, în aluviunile sale, a vreuneia din rocile utilizate în gravettian.

În depozitele din imediata vecinătate a sitului, materia primă (mai multe varietăți de silex, jasp, opaluri, șist negru) provine fie din aluviunile Bistriței (complet acoperite de apele barajului actual), fie de la o distanță mai mare (cum este cazul silexului zis "de Prut", sau al silexului hidrotermal alburiu, provenit, probabil, din Transilvania). Chiar dacă, în stadiul actual al cercetărilor, identificarea precisă a surselor de materie primă este departe de a fi realizată, rămâne cert că situl de la Poiana Cireșului mărturisește un areal de aprovizionare extins pe sute de kilometri, în mai multe direcții.

Densitatea deosebită a materialului nu ne-a permis epuizarea întregii secvențe arheologice, cercetarea părții inferioare a depozitului rămânând misiunea campaniei următoare. O statistică preliminară, realizată pe șantier, a oferit, în linii generale, același spectru tehnologic observat și în anii anteriori: situația nu este mult diferită nici din punctul de vedere al exploatării materiei prime, unde menilitul constituie tipul de rocă predominant.

Denumirea piesei	1	2	3	1	2	3	1	2	3	Total	%
Așchie	45	8	2	0	9	8	1	8	0	71	64.76
Lamă	7	3	5	6	4	1	5	5	9	5	17.42
Lamela	7	1	9	9	7	9	0	7	7	6	1.94
Galet	3	6	2	1	5	2	3	2	1	5	1.38
Piatra	4	2	2	8	7	3	5	5	5	1	2.82
Nucleu	1	1	1	2	4	2	4	1	1	7	0.94
Gratoar	1	1		1	1			2		6	0.33
Burin	2			1	1					4	0.22
Tableta		1						1		2	0.11
Vârf						1				1	0.5
TOTAL	30	53	61	18	28	66	59	70	23	808	100

Tabel 1.1

Materie primă	1	2	3	1	2	3	1	2	3	Total	%
Menilit	70	93	13	92	49	28	33	31	3	1392	6.99
Silex	6	2	7	4	7	7	4	9	1	287	5.87
Silicolit	8	1	4	9	0	1	1	3	3	40	2.21
Gresie	9	7	5	3	1	0	1	2	2	50	2.76
Jasp	5	9	9					1		24	1.32
Opal	2		3		2				3	10	0.55
Agat								4		4	0.22
Cuarțit	1									1	0.05
TOTAL	30	53	61	18	28	66	59	70	23	1808	100

Tabel 1.2

Concentrarea locuirii paleolitice în partea nordică a poienii pare a fi certă, după cum arată și un mic sondaj (1/1m) realizat de noi la sud de arealul cercetat începând cu anii '60, în zona cultivată astăzi cu porumb - și în care, deși stratigrafia geologică pare similară, materialul paleolitic nu apare decât în partea superioară a depozitului. Chiar și în limitele expuse, așezarea paleolitică de aici se extinde pe cel puțin 100-150 de mp. necercetați încă și, pe baza observațiilor realizate până acum, ea reprezintă deja una dintre cele mai bogate și mai bine conservate așezări paleolitice de pe Valea Bistriței. Invocăm aici, ca argumente în această privință, condițiile de conservare a faunei și densitatea materialului litic și a urmelor de locuire (raportate la extensiunea săpăturilor efectuate până acum), descoperirea, în timpul procesului de curățare și conservare a materialului osteologic, a câtorva obiecte de artă, în curs de studiu și publicare, dar și metoda de exploatare a informației arheologice, care va transforma, cu siguranță, situl de aici într-un punct cheie pentru înțelegerea variabilității culturale gravettiene pe Valea Bistriței.

Menționăm că un studiu tehnologic, realizat pe un eșantion de peste 4500 de piese gravettiene din acest sit, realizat de colectivul (Universitatea Bordeaux I), se află în stadiul de finalizare și publicare. De asemenea, întregul material faunistic recuperat de colectivul nostru până acum este conservat preliminar și pregătit pentru studiul arheozoologic și tafonomic, iar un eșantion de 50 de unelte litice va face, în curând, obiectul studiilor traseologice.

BOGDAN JOIȚA
Universitatea „Valahia”
Târgovi

DIGGING REPORT FROM THE POIANA CIRESULUI (PIATRA NEAMȚ)

SUMMARY

In 2003 section V was dug following the previous campaigns begun in 1998. The discoveries confirmed the previous results, but some other results came out strengthening the fact that Poiana Ciresului could be the most important archaeological camp on the Bistrita Valley.

The level of concentration in gravettian materials is at the depth of 1.80-2.10 metres below. The most frequent raw materials are the menilith (76.99) and silex (15.8) but new rocks like jasp and agath also appeared.

A technological study made in collaboration with Geraldine Lucas from the University of Bordeaux I is about to be finished and published.